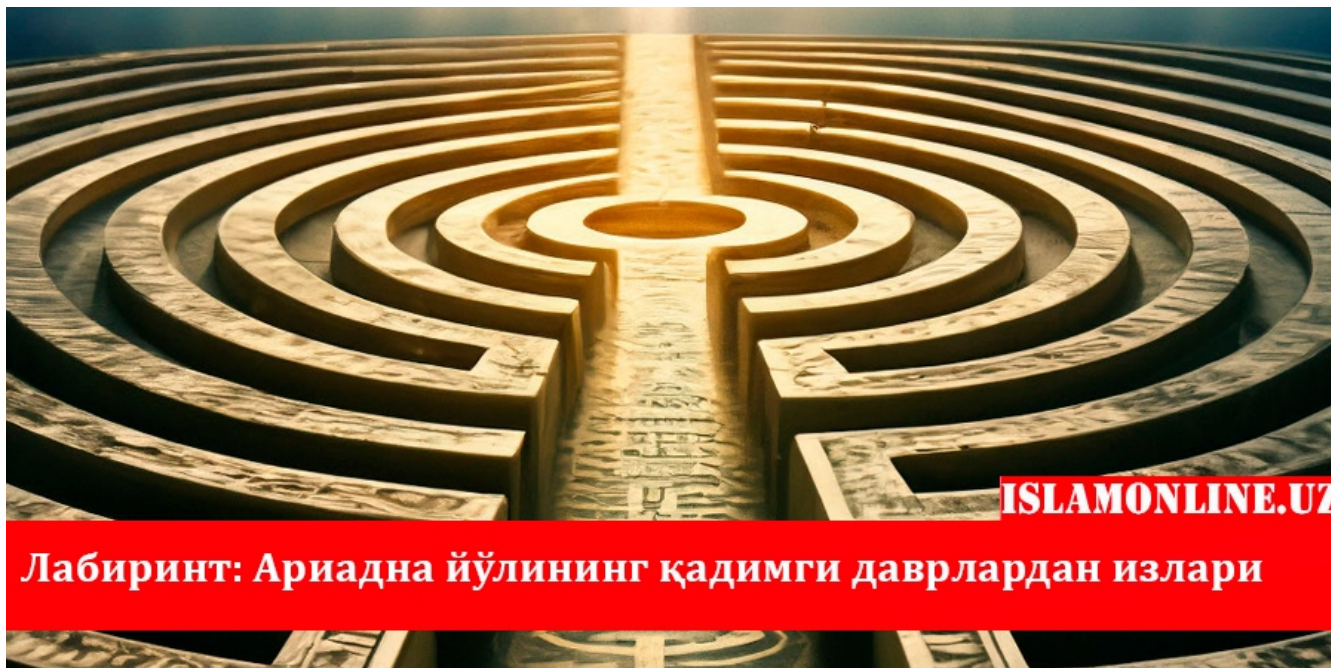

Лабиринт: Ариадна йўлининг қадимги даврлардан излари

Қадим замонлардан бошлаб дунё маданиятларида галати иншоотлар – лабиринтлар пайдо бўлган ва улар одамлар ҳақиқатни излаш йўлида кечаётган мураккаб ва чалкаш йўл рамзи сифатида қаралган. Нима учун бу рамз бизни ҳамон ўзига тортади?

МИФОЛОГИЯДА БИРИНЧИ ЛАБИРИНТ

Бу ҳақда ҳикоя қилишда аргентиналик адиб Хорхе Луис Борхеснинг иборасини ишлатиш мумкин: *«Одамларни чиқиш йўлини топа олмайдиган уй қуриш гоёси эҳтимол, одамнинг бўрсок бошли махлукдан ҳам галатадир».*

ЮНОН мифологиясига кўра, Крит оролида қирол Минос ҳукмронлик қилар эди. У Посейдонга ваъда қилинган гўзал букани қурбонликка келтиришдан бош тортган эди. Шундан сўнг газабланган Посейдон қиролнинг рафикаси Пасифаяни ажабтовур бир

мухаббат билан кўргон килди. У тугган махлук одам танаси ва бука бошига эга эди. Бу махлук – **Минотавр** – одамлар билан озикланарди. Шунинг учун хар йили (бошка ривоятларга кўра, тўккиз йилда бир марта) унга етти йигит ва етти киз курбонликка юборилар эди.

Бир куни афин кироли ўгли **Тесей** бу курбонлар орасида лабиринтга кирди. Унга **Миноснинг кизи Ариадна** ёрдам берди ва унга *йўл кўрсатувчи ип тўпи* ва килич совга килди. Тесей Минотаврни ўлдирди ва клубок ипни ечиб, лабиринтдан йўл топиб чикиб кетди.

ЛАБИРИНТ СЎЗИНИНГ МАНБАСИ ВА АСЛ ТАБИАТИ

Лабиринт сўзи келиб чикиши номаълум. У эҳтимол, милоддан аввалги 2000 йиллардан олдинрок Эллада худудида яшаган **пеласглар** тилидан келиб чиккан. Олимлар бу тилни тўлиқ тиклашга хали эриша олишмади.

Кносс саройи лабиринтнинг хакикий макони бўлиши мумкин. Милоддан аввалги 1600 йилларда Критда ушбу мураккаб иншоот қурилган. Олимларга кўра, бу ерда маросимий рақслар ва сахналар бўлиб ўтган бўлиши мумкин. Балки уни баланд деворлар ўраб турган, ёки ерда мураккаб чизиклар чизилган, иштирокчилар ана шу чизиклар бўйича ҳаракат қилганлар.

Немис тарихчиси **Херман Керн** лабиринтлар аслида кадимий маросимлар учун мўлжалланган деб ҳисоблайди. Гомер асарларида тасвирланган "хороводли рақсимон ҳаракат" шундай жойларда ўтказилган. Этрускларнинг **ральятелла кулоли кувшини** (милоддан аввалги 640 йил) шундай рақсли сахнани тасвирлайди.

Т

ЛАБИРИНТ ВА ИНИЦИАЦИЯ ОДАТЛАРИ

Муаллиф:
23.04.2025 22:37 -

Лабиринтлар кўпинча инициация, яъни инсоннинг янги ҳаёт босқичига ўтиш маросимлари учун ишлатилган бўлиши мумкин. Лабиринтдан ўтиш дехкончиликка, бахтга ва ҳатто фарзандли бўлишга ҳам ишора қилган бўлиши мумкин.

Лабиринтни англаш учун **Кносс саройидаги тасвирларни** таҳлил қилиш керак. Лабиринт марказига етиш учун йўл етти марта марказ атрофида айланиб, торакдан сўнг энг ички халкага олиб боради.

Аммо бир галати нарсаси бор: **Чиқиш йўли ҳам аниқ ва осон**. Агар чиқиш шунчалик осон бўлса, Ариадна ипининг аҳамияти нима бўлган?

Кўпчилик ўйлаганидан фарқли равишда, кадимги лабиринтларда адашиш мумкин эмас эди. Улар одатда **битта аниқ йўл** орқали кириб, шу йўл орқали чиқиб кетиш учун тузилган эди. Фақат кейинги даврларда лабиринтлар мураккаблаштирилиб, адаштирувчи туннеллар ва галереялар қўшилган. Европанинг айрим тилларида бу янги лабиринтлар **Irrgarten** (немис тилида, маъноси: "адашиш боғи") деб аталади.

ЛАБИРИНТ ВА ИНСОН ҲАЁТИ

Лабиринтдан юрган киши **у марказга яқин эканлигини ўйлайди**, аммо кейинги бурилиш уни орқага қайтаради. Бу ҳолат инсон ҳаётига ўхшайди.

«Илгари мақсадга яқин эдим, деб ўйлайсан, аммо ҳаёт сени яна ортга қайтариб қўяди.»

Гёте инсон ҳаётини **"маст савар каби бекарор йўл"** деб таърифлаган. Лабиринт ичидаги ҳаяжон, ишонч, умид ва ноумидлик инсон ҳаётида ҳам ҳудди шундай давом этади.

ЛАБИРИНТНИНГ СИРИ НИМА?

Демак, кадимги инсонлар учун лабиринт – бу **такдир тимсоли** эди.

1. Унда галаба йўли бор, лекин у осон эмас.
2. Хар бир йўл умид уйготади, аммо охири ноаник.
3. Юришни тўхтатмайдиган одамгина мақсадга етади.

Бу нима? Бу – **инсон ҳаётининг ўзи**.

ЛАБИРИНТ СИРИ

Лабиринт кадимий реликвия сифатида эъзозланган. Уни **тошга ўйиб туширишган, керамикага чиқишган**

. Масалан,

Пилос шаҳрида топилган кичик гил табиқчада (7х6 см)

лабиринт тасвирланган. Табиқчанинг иккинчи томонида

қозилар рўйхати

бўлган. Бу, лабиринт тасвирининг одатий нарсая эканлигини кўрсатади.

...Йўл бурилди. Ҳаммаси ўзгарди. **Эндиликда аниқ мақсад сари юрамиз. Биз лабиринтнинг марказига**

яқинлашяпмиз. Агар кадимги критликлар бўлсак, кўркув бизларни қамраб оларди.

Мақсадга етганимизда бизларни нима қутади? Қоронгулик юрагида нималар бор?

Одамлар лабиринт марказига интилишарди, бироқ у ерга боришдан ҳам кўркишарди.

Лабиринт – бекиёс, ҳайратли сир

эди.

Бу йўлдан **Тесей** қайтган, аммо **у тирик эди ёки ўлган?** Унинг қемаси **қора парусли** эди, бу унинг

ўлим рамзи

бўлган. Агар

лабиринт деворлар билан ўралган бўлса, демак, у ердан қочиш имкони йўқ

. Биз

тўлик коронгулик
ичида колдик.
Ёругликка интил!

Тесей ва "Ариадна ипи"

Ариадна ипининг маъноси хам топилган. **Микен танцёрлари** лабиринт ичига тушганда **ип билан боғланган**

бўлиб, бу уларнинг йўқолиб кетмаслигини таъминларди.

Биринчиси лабиринт марказига кирган, колганлар эса оркасидан эргашган

. Кейин

улар қайта ёругликка интилган

.

Ариадна ипи – куткарув рамзи

бўлган.

"Журавли ракс" ва унинг маъноси

Кадимги ракслар "журавли ракс" деб номланган. Танцёрлар журавлар харақатини
таклид қилган – улар баланд

сакрашган, салобатли бурилган ва харақат қилган

.

Лабиринтнинг ахамиятининг йўқолиши

М.а. XII асрда – Троя уруши даврида – Балкан оркали микенлар юртларига
хужумлар бўлган . **Крепостлар вайрон бўлган,**
анъаналар йўқолган .

М.а. IV асрда, эллинизм даврига келиб, лабиринт мазмуни тўлик унутилган. Лекин л
абиринт рамзи барча кадимги цивилизациялар орасида тарқалган

.

Римликлар даврида лабиринт

Римликлар учун лабиринт – факатгина орнамент эди. Бой хонадонларда деворлар ва поллар лабиринт нақшлари билан безатилган

. Лабиринт марказида

Тесей ва Минотавр кураши тасвирланган

. **Лекин кўплаб наққошлар, лабиринтларни нотўғри чизиб, уларни нафакат кириб бўлмайдиган, балки чикиб ҳам бўлмайдиган қилиб чизган . Шу боис, лабиринт Римда шунчаки безакка айланган**

ЛАБИРИНТ: АРИАДНА ЙЎЛИНИНГ КАЙТА УЙГОНИШИ

ХРИСТИАНЛИҚДА ЛАБИРИНТНИНГ СИРЛИ КАЙТАРИЛИШИ

Кадимги даврларда сакрал маънони йўқотган лабиринт христиан даврида қайта муқаддас рамзга айланади. Инсон ҳаёти яна лабиринтга айланади, унинг маркази эса *тавба ва қутқарилиш нуктаси*

бўлиб хизмат қилади. Мушкул ва эгри-бугри йўллардан ўтиб, ўз маънавий юксалишини амалга оширган ҳаж қилувчи мўмин унинг марказига етиб боради. У аввал гуноҳ ва тартибсизлик ичида эди, энди эса у гуноҳкор ҳаётни ортида қолдириш ва қутқарилишга интилишни мақсад қилади.

XVI асрга келиб, **лабиринтлар Готика ибодатхоналари** дарвозаларини безаш учун ишлатилади. Масалан,

собори

Шартр

д

аги лабиринт. Бу ерда унинг марказига етиш учун 28 марта бурилишдан ўтиш керак. Бу 28 кунлик ой таквимига мос келиб, ҳаж қилувчи учун

Қуддусга рамзий сафар

ҳисобланган.

МИЛОДИЙ ЎРТА АСРЛАР ВА ЛАБИРИНТ ТИМСОЛИ

Ўрта асрларда Англияда газон-лабиринтлар урфга айланди. Бу ерда ўт махсус шаклда ўриб чиқиларди, ва меҳмонлар ёшлар билан айланиб, байрамлар ўтказишарди. Бундай машхур лабиринтлардан бири **Саффрон-Уолден (Эссекс)** шаҳарчасида сақланиб қолган. *Керлеон (Жанубий Уэльс)* да эса 1800 йиллик лабиринт хануз мавжуд.

Германияда ҳам «**Ханновер чархпалак**», «**Швед чархпалаги**» (Наумбург яқинида), «**Швед покоси**» (Грайченда) каби лабиринтлар сақланиб қолган.

Шунингдек, **Скандинавия, Прибалтика ва Россияда** беш юздан ортиқ тошдан ясалган лабиринтлар

бор. Уларнинг аксарияти

«**Шимолий Троя қалъалари**»

деб аталади ва диаметрлари

7–18 метр

оралигида. Одатда, бу лабиринтлар Крит анъанавий турига мос бўлиб,

битта қириш йўли

мавжуд.

Икки қиришлилар эса Балтика турига мансуб.

Олимлар тошларнинг юзасини қамраб олган

лишайниклар ёшига асосланиб, улар XIII–XVII асрларда барпо этилганини тахмин қилганлар

.

Бирок, бу иншоотларнинг аниқ вазифаси маълум эмас. Улар **язычий диний маросимлар учун қурилган бўлиши мумкин**

, ёки бошқа мақсадда ишлатилган бўлиши эҳтимолдан холи эмас.

РЕНЕССАНС ВА ЛАБИРИНТ ТИМСОЛИНИНГ ЎЗГАРИШИ

Европада **Ўйғониш даври (Ренессанс)** бошланиши билан инсон ўз тақдирининг эгаси деб эълон қилинди.

Бу вақтга келиб, **инсон ўз йўлини ўзи танлаш кераклигига ишона бошлади**. Унга **гуноҳдан халос бўлиш учун умумий диний йўл эмас, балки шахсий сафар керак эди**.

. Хар бир киши

факат ўз ишончи, амали ва тақдирига қараб нажот топиши мумкин эди.

Натижада, **лабиринт тимсоли яна ўзгарди**.

Ана шундан кейин **лабиринт энди муқаддас йўл эмас, балки «адаштирувчи бог» (немис тилида – *Irrgarten*) га айланди**.

Кадимда **лабиринт инсонни ўлим ва гуноҳ устидаги галабага элтган**. Энди эса у **одамларни абсурд тушқунлик ичига ташлаётган**.

.

ЯНГИ «АДАШТИРУВЧИ» ЛАБИРИНТ

Масалан, **Венадги Шёнбрунн саройи лабиринти**.

Бу иншоот **замонавий инсон рухиятини акс эттиради: хар тарафда йўллар бор, аммо уларнинг ҳеч бири мақсадга олиб бормади**.

. Одамлар ўз ҳаётларида йўл топа олмай, иллюзиялар ва бекарорлик ичида сарсон бўлишмоқда.

Бир вақтлар одамлар лабиринтга «ҳақиқат ва кутқарилиш» учун йўлга чиқишган эди.

Энди эса одамлар шунчаки «блуждать в тупиках» - адашиш ва сарсонлик ичида қолмоқда.

Лабиринт: Ариадна йўлининг кадимги даврлардан излари

Муаллиф:

23.04.2025 22:37 -

Агар **Ариаднанинг** ипини топиш мумкин бўлса, одамлар бу **хаёт-лабиринтдан** чикиб кетишлари мумкин бўлар эди...

Аммо **Ариадна** ипининг хақикий мавжудлиги – факат мифлардагина колган...

Абу Муслим